

Непша О. В.

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького,
аспірант

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО РЕЛЬЄФ ТА ВІДКЛАДИ БЕРДЯНСЬКОЇ І БІЛОСАРАЙСЬКОЇ КІС АЗОВСЬКОГО МОРЯ

Найбільш характерною особливістю північного узбережжя Азовського моря є наявність тут цілої низки кіс, що заходять далеко в море. В межах Причорноморської западини та Азово-Кубанської западини виділено Приморську структурно-фаціальну зону. В межах зони вирізняються морські акумулятивні утворення коси Бердянська та Білосарайська [1,с.10].

Бердянська і Білосарайська коси мають форму майже рівностороннього трикутника з причленованими до звернених до моря вершин вузьких смуг суші, які ще далі вдаються в море. Ці смуги суші відносно східних сторін трикутника (коси) підігнуті на захід, в кінцівці більш розширені і мають на західних берегах порівняно довгий півострів, що витягнутий в меридіональному напрямку, смуги ростуть в сторону корінної суші. Місцеві мешканці називають Ці півострови кіс - «дзендзиками». В цих місцях в результаті відчленування від коси «дзендзиків» утворюються різні по довжині вузькі піщані острови та островки, конфігурація та розміри яких постійно під впливом хвильових процесів змінюються.

Поверхня кіс - це рівна низовинна, ускладнена незначними пониженнями сухих лиманів та озер, що періодично затоплюються морем, а також незначними підняттями берегових валів, піщаних дюн, кучугур. Абсолютні відмітки поверхні кіс коливаються від 0,4 м по береговій лінії до 4-5 м у основі коси. Східні узбережжя кіс більш припідняті відносно західних за рахунок утворених тут під час штормів берегових валів, а також за рахунок перевітання пляжних пісків і утворення піщаних форм рельєфу - дрібних дюн, кучугур. Висота дюн незначна - від 0,5 до 2,0 м.

На східному березі Бердянської і на західному березі Білосарайської коси є багато понижень овальної або витягнутої форми. Деякі з них постійно

заповнюються водою і утворюють озера. Більшість з них періодично заповнюються морськими водами, а потім пересихають. При висиханні днища озер і лиманів вкриваються нальотом солі. Рівень води в деяких озерах і лиманах буває декілька нижче рівня води в морі.

Наявність витягнутих паралельно один одному сухих понижень навіть майже у самих основ кіс, добре виражений відме рлий береговий уступ моря, де прослідковуються зсувні тераси, свідчить про те, що Білосарайська та Бердянська коси дуже молоді утворення. Вік кіс, а також і інших акумулятивних морських форм рельєфу сучасний - Н (голоценовий). За результатами буріння свердловини №45^г на косі Білосарайській голоценові відклади (до 25,0 м.) представлені морськими та лиманно-морськими відкладами (P_{III}- Н): піском сірувато-жовтим, різнозернистим (від дрібнозернистого до крупнозернистого), кварцового, поганої та середньої обкатаності та поганого сортування, з великою кількістю детритуса тонкостінної фауни (переважно молюсків) доброї збереженості. Нижче поширені кіммерійські відклади (N₂km) - представлені піщаниками зцементованими, різнокольоровими пісками і глинами з дрібними тонкостінними черепашками двостулкових молюсків *Dreisensia teodori* [2, с. 275-278].

За результатами бурінь на Бердянській косі на свердловинах № 1-А, № 417-В та № 415-В голоценові відклади на відміну від Білосарайської коси представлені у своїй більшості глинами різнокольоровими, пісками жовтувато-сірими, глинистими з включеннями дрібних черепашок. В свердловині №1-А в інтервалі з 12,5 до 22,0 м залягають мули зеленувато-сірі, щільні. Відклади N₂ak та N₂km віку залягають нижче голоценових. Здебільшого вони представлені глинами чорного, блакитного, світло- та темно-сірого кольору часто з карбонатними включеннями і пісками сірими слабко-глинистими, дрібнозернистими з невеликими включеннями черепашок [1, с. 44-46; 2-4].

У підніжжя абразійного уступу моря місцями розвинений піщаний пляж

невеликої ширини - від декількох метрів до 20-25 м. Ділянки сучасного пляжу являють собою вирівняні поверхні, що мають нахил в сторону моря. Складені пляжі різнозернистими пісками з включенням гальки і гравію кристалічних порід, уламками і цілими черепашками молюсків. Місцями на пляжі відмічаються слабковиражені берегові вали.

Інформаційні ресурси:

1. Державна геологічна карта України масштабу 1:200 000. Центральноукраїнська серія, аркуш L-37-VII (Бердянськ). Пояснювальна записка. - К.: Державна геологічна служба КП «Південукргеологія», Приазовська КГП, 2004. - С. 10, 44-46.
2. Отчет о комплексной геолого-гидрологической и инженерно-геологической съемке масштаба 1:50000 в Приморском геологическом районе(Ялтинский участок). Том 1. Книга 1. - Артемовск, 1972. - С.275-278.
3. Учетная карточка буровой скважины №417-В. - Михайлова Белозерская ГРЭ, трест «Укрюжгеология», 1973.
4. Учетная карточка буровой скважины № 1-А. - Бердянск. Приазовский терсоветкурорт, гидрогеологическая служба.
5. Учетная карточка буровой скважины №415-В. - Михайловка, Белозерская ГРЭ, трест «Укрюжгеология», 1973.